

Boštjan Bogataj

Leto streznitve, ki ga ne bomo hitro pozabili

Letos se je bolj kot kadarkoli po osamosvojitvi Slovenije pokazalo, kako trdna so podjetja. Po eni strani se je pokazala ranljivost gorenjskega gospodarstva, po drugi gorenjska trma v želji po obstanku. Na žalost pa je letos veliko Gorenjcev ostalo brez dela.

Najprej je kriza pokazala zobe pri finan-
cah (spomnimo se velikega padca teča-
jev na Ljubljanski borzi), nato se je pre-
selila v realni sektor. Leto 2009 si bomo
zapomnili po številnih odpuščajih, v
začetku leta napovedano število sto tisoč
brezposelnih v Sloveniji pa kaže svojo
realno podobo. Najprej o razlogih. "Ne
moremo govoriti le o finančno-gospo-
darski krizi, ampak o krizi vodenja. Po-
kazalo se je, da ima veliko menedžerjev
v svetu probleme z etiko vodenja," pravi
prof. dr. Danica Purg s Poslovne šole -
IECD Bled in nekaj krivde prevzame
tudi nase oziroma na njihovo šolo: "Mi
smo sokrivi. Med nemoralneži je veliko
harvardskih diplomantov, zato je kate-
dra za etiko nujna in ne nebodigatreba v
poslovnih šolah."

O vrednotah je spregovorila tudi Jožica
Rejec, predsednica uprave železnikar-
skega Domela: "Menim, da bomo vsi
morali spremeniti vrednote, ki ne smejo
temeljiti na pohlepu, ampak spoštovanju
kultur, ljudi in njihovega dela ter odnosa
do narave in naravnih dobrin." Znanilci
krize in za številne pravi krivci za krizo
so bili tudi (veliki) vlagatelji na borzo.
Zakaj v Sloveniji vlada nezaupanje vla-
gateljev? "Nezaupanje na borzi vlada
predvsem zaradi makroekonomskih po-
datkov ter objav podjetij, ki so še vedno
relativno pesimistične in slabe, kar na-
kazuje, da najhuje še ni za nami. V
zadnjem času ZDA že objavljajo boljše
rezultate, kar se tiče BDP-ja oziroma
stopnje brezposelnosti, na mikro ravni
(objave podjetij) pa je še vedno večina
rezultatov bistveno slabših od lanskih.

Skrbijo tudi inflacijski pritiski, zaradi
pretirane denarne pomoči s strani cen-
tralnih bank," dogajanje na borzi poja-
njuje Jani Javornik, vodja borznega po-
sredovanja in upravljanja premoženja v
Gorenjski borzno-posredniški družbi.

Kriv je pohlep in pomanjkanje moralnih vrednot

Letos smo spremljali tudi padec dveh
močnih gospodarstvenikov, Boška Šrota
v Pivovarni Laško in Igorja Bavčarja v
Istrabenzu. Takšni, veliki menedžerji, bi
morali po mnenju Purgove prvi predela-
ti poglavja etike: "Vodje velikih podjetij
morajo biti zelo trdni, ne sme jih zane-
sti, ne smejo pograbit premoženja ali
obrniti nečesa v lastno korist. Na to mo-
ramo pripraviti menedžerje in usposobi-
ti njihovo samorefleksijo.

Ponekod po svetu ekonomska kriza rah-
lo popušča oziroma se kažejo znaki ras-
ti, nas pa je kriza doletela z zamikom,
zato bo verjetno tudi dlje trajalo okreva-
nje. Kaj velikega se v svetu zaradi krize
še ni sprožilo, mislim predvsem na po-
dročju vrednot, razen da se sedaj več go-
vori o etiki kot vrednoti, ki pripada vsem
deležnikom in ne le delničarjem," meni
Danica Purg in še: "V Sloveniji smo do-
bro reagirali na krizo s kratkoročnimi re-
šitvami, ne pa dolgoročnimi. Zaenkrat
finančne institucije še vse preveč mislijo
nase in na svoje probleme; upam, da
bodo kmalu na razpolago za financira-
nje podjetij in njihovega razvoja."

Strah bo pri določenih vlagateljih v
vrednostne papirje zagotovo prisoten

tudi v prihodnjih mesecih, pravi Javor-
nik in dodaja, da je sicer na trgu, v ban-
kah in denarnih skladih ogromno prostega
denarja, ki čaka na dobro naložbo.
Ob objavi spodbudnejših podatkov bodo
tudi vlagatelji postopoma začeli pridobi-
vati zaupanje in vedno več denarja se bo
iz defenzivnih naložb (vezave, zlato, de-
narni skladi, obveznice) začelo prelivati
v delniške naložbe. "Menim, da bodo te-
čaji v letu 2010 na bistveno višjih nivo-
jih kot v tem letu. Nadpovprečno bodo
rasla predvsem malo zadolžena podjetja
ter podjetja, ki so usmerjena na BRIC
regijo," pojasnjuje Jani Javornik. Zaveda
se, da so korekcije še možne, vendar
padcev, kot so bili jeseni 2007, ni prič-
kovati. Zato pa so toliko večje padce,
tako finančne kot povsem življenjske,
zaradi izgube dela doživljali delavci.

Brezposelnost se je skoraj podvojila

"Na Gorenjskem smo v zadnjem letu
zelo občutili rast brezposelnosti. Število
brezposelnih je oktobra lani začelo od
takratnih 4.017 oseb naraščati in se je
konec julija letos povzpelo na 6.620
brezposelnih. V naslednjih dveh mese-
cih je brezposelnost rahlo upadla, konec
oktobra pa v evidenci brezposelnih Ob-
močne službe Kranj spet beležimo po-
rast števila brezposelnih na 6.815 oseb,"
pojasnjuje Lučka Žižek, direktorica Ob-
močne službe Kranj Zavoda RS za zapo-
slovanje.

V obdobju od januarja do septembra se
je tako v primerjavi z enakim obdobjem

Prof. dr. Danica Purg / Foto: arhiv IEDC Bled

Prof. dr. Nenad Filipović

Jani Javornik / Foto: Gorazd Kavčič

Bine Kordež / Foto: Gorazd Kavčič

leta 2008 število novo sklenjenih pogodb za vključitev v programe aktivne politike zaposlovanja povečalo za kar 161 odstotkov. Priliv brezposelnih se je v letu dni povečal za 80,6 odstotka, za 155,3 odstotka se je povečalo število novo prijavljenih brezposelnih oseb, ki so izgubile delo zaradi stečaja oziroma poslovnih razlogov delodajalca. Pregled podatkov o gibanju števila brezposelnih oseb na Gorenjskem v letih od osamosvojitve Slovenije dalje kaže, da je bilo število brezposelnih najvišje na začetku osamosvojitve in sicer leta 1993, ko je bilo 11.888 oseb (december 1993). Število se je v naslednjih letih počasi zniževalo in spet povišalo proti koncu 90-ih let, ko je bilo v evidenci 10.817 brezposelnih oseb (december 1998).

”Trenutno situacijo na trgu dela težko primerjamo s takratno, saj so danes razmere na trgu dela in vzroki za povišanje brezposelnosti popolnoma drugačni. Problem brezposelnosti je trenutno na globalni (svetovni) ravni, takrat pa je bil zgolj slovenski,” pojasnjuje direktorica. Od oktobra 2008 do oktobra letos se je v evidenco brezposelnih Območne službe Kranj prijavilo največ oseb iz predelovalnih dejavnosti (3.712 oseb), med katerimi prevladujejo proizvodnja drugih strojev in naprav, proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas, proizvodnja kovinskih izdelkov, na zadnjem mestu pa so zaposleni v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih (499).

Glede na stopnjo poklicne in strokovne izobrazbe se je prijavilo največ oseb brez izobrazbe (36,4 odstotka), nekaj več kot četrtina novo prijavljenih je imelo V. stopnjo, četrtina III. oziroma IV. stopnjo izobrazbe. ”Naraščanje brezposelnosti v gorenjski regiji se je v pole-

tnih mesecih umirilo, oktobrski porast je posledica večjega obsega prijav mladih po zaključku šolanja in oseb po izteku sezonskih zaposlitev. Razmere na gorenjskem trgu dela niso pozitivne, saj je povpraševanje delodajalcev po delavcih še vedno premajhno za vse izobrazbene profile brezposelnih oseb,” pojasnjuje Lučka Žižek.

Je čas za optimizem?

S poletjem, še bolj pa z jesenjo se je slika stanja v gorenjskem gospodarstvu začela popravljati. Vse do danes pa vodilni v gorenjskih podjetjih ostajajo previdni. ”Napovedi o gospodarskem okrevanju so prehitre. Določeni kazalci so sicer pozitivni, vendar je stanje evropskega gospodarstva preveč nestabilno, da bi lahko govorili o trdnem trendu izboljšav,” pravi prof. dr. Nenad Filipović. Najbolj skrb zbujajoča podatka sta nizka raven vlaganj, vključno z vlaganji v spremembo strukture znanj in kompetenc zaposlenih ter primerjalno (z drugimi evropskimi gospodarstvi) nizka raven dodane vrednosti, ki se ne izboljšuje. Padec splošne potrošnje (če ga ocenjujemo preko padca prometa trgovskih verig) je normalna posledica krize ter delno tudi odraža nevzdržno napihnjeno osebno potrošnjo pred krizo.

”Žal to tudi pomeni, da bo druga faza krize še bolj prizadela predelovalno industrijo, ki je v prvi fazi v primerjavi z industrijo trajnih dobrin manj trpela. To pa utegne povzročiti dodatne likvidnostne težave in odpuščanja v gospodarstvu, dodatne pritiske na banke zaradi slabih posojil gospodarstvu in prebivalstvu ter poglobljeno tretjo fazo krize.

Ceprav sedaj govorim o črnem scenariju, ta ni povsem neverjeten in lahko prinese večletno stagnacijo,” meni Filipović. Optimističen scenarij sloni na rasti nemškega, avstrijskega in italijanskega gospodarstva, ki posledično vodi do povečane aktivnosti pri industrijskih dobaviteljih iz Slovenije in s tem ohrani raven potrošnje nad kritično mejo, ki še preprečuje zgoraj opisano negativno krivuljo.

”Letošnje poslovanje ocenjujemo kot dobro. Menimo, da smo se optimalno prilagajali razmeram, zato v primeru, da bi imeli možnost ponovitve, ne bi ničesar spreminjali. Sem pa prepričan v dvoje: leto 2009 je leto streznitve, ki ga pri svojih prihodnjih ravnanjih ne bomo prav hitro pozabili,” pravi Gorazd Trček, predsednik uprave Gorenjske banke. Poslovanje v Gorenjski banki opisuje kot razmeroma stabilno prek celega leta, največ nihanja je povezanega z gibanji na borzah vrednostnih papirjev, a je glede na stopnjo izpostavljenosti za banko v celoti obvladljivo.

Glede na zaostrene gospodarske razmere tudi v Poslovni skupini Sava poslovanje ocenjujejo kot zelo uspešno. ”Prodajni prihodki v prvih devetih mesecih leta v višini 134,5 milijona evrov so bili sicer 17 odstotkov pod načrtovanimi vrednostmi, vendar pa smo z učinkovitim obvladovanjem stroškov ter uvajanjem inovativnih trženjskih pristopov načrtovan dobiček v tem obdobju celo preseglji,” pojasnjuje Savin predsednik uprave Janez Bohorič. Podjetja znotraj skupine so tako v prvih devetih mesecih ustvarila za 10,6 milijona evrov dobička, vse ključne dejavnosti so imele dobiček. ”Zaradi zaostrovanja gospodarskih razmer v svetu in v Sloveniji je uprava mar-

Gorazd Trček / Foto: Tina Dokl

Janez Bohorič / Foto: Gorazd Kavčič

Jožica Rejec / Foto: Gorazd Kavčič

Slavko Kanalec / Foto: Tina Dokl

ca sprejela dopolnjen program ukrepov za obvladovanje razmer, saj v načrtih za leto 2009 predvidene aktivnosti ne bi bile zadostne za učinkovit spopad z nadaljnjim poglobljanjem krize," pa še pove Bohorič.

Zmagovalci bodo podjetja, ki kljub krizi investirajo

Nenad Filipović od leta 2010 pričakuje nadaljevanje boja uspešnih podjetij za ohranitev ravni poslovanja, ki jim omogoča vlaganja v nujno potrebne razvojne cikle. "Tisti, ki jim bo uspelo, lahko računajo na pozitiven izhod iz trenutne krizne situacije. Žal se bo povečalo število tistih, ki jim zaostreni pogoji ne bodo omogočili preživetja, brezposelnost bo še večja. Upam, da bo ohranjena socialna mreža, ki bo dovolila umirjeno strukturno transformacijo zaposlenih, brez katere ne bo trajnega premika slovenskega gospodarstva. Peščica odličnih ne more držati celega gospodarstva pokonci!"

V Merkurju si bodo leto zapomnili po 80 milijonov evrov visokih investicijah, kar jih uvršča v vrh slovenskih podjetij, ki tudi v zaostrenih razmerah vlagajo v nadaljnjo rast. Na vprašanje, kaj bi storili drugače, če bi se lahko vrnili leto na-

zaj, predsednik uprave Bine Kordež odgovarja, da zagotovo ne bi zaupal zagotovitvijo gradbincev, da znajo medsebojne spore reševati v korist Merkurja. "Leto je prek zaostrenih razmer na vseh trgih vsekakor pokazalo svoje zobe tudi podjetjem znotraj Merkur Group. Pri prodaji potrošnikom (kar predstavlja polovico našega zaslužka) se v primerjavi s preteklim letom kažejo manjša odstopanja, zlasti pri nakupu trajnih dobrin. Večji vpliv čutimo pri prodaji podjetjem, kjer smo odvisni od stanja slovenske industrije, gradbeništva in podjetništva. Največji padec beležimo pri prodaji metalurgije. V celoti gledano bo letošnji zaslužek oziroma ustvarjena razlika v ceni za okoli četrtino nižja kot lani, a z ukrepi na področju stroškovne učinkovitosti zagotavljamo pozitivno poslovanje," zagotavlja Kordež.

"Skozi vse leto izvajamo strateške investicije, zaradi katerih smo morali proizvodnjo ustaviti za dva meseca, večina investicij pa nima neposrednega vpliva na tekočo proizvodnjo. Po zagonu vseh projektov bomo proizvajali ceneje, kvalitetnejše in s širšim naborom izdelkov. Leto bo lažje ocenjevati z nekoliko večjo časovno distanco. Prepričan pa sem, da je bila odločitev glede nemotene poteka investicij pravilna," pravi Slavko

Kanalec, glavni direktor Acronija. Za Skupino Jelovica je leto 2009 leto velikih izzivov. "V družbah Skupine Jelovica smo glede na našo izvozno orientiranost zaostrene razmere zaznali že v drugi polovici prejšnjega leta. Na njih smo odgovorili s povečanimi vlaganji v razvoj, kljub velikemu padcu obsega povpraševanja, ki sledi izredno negativnemu trendu na področju gradbeništva, smo tudi s povečanimi tržnimi naporji uspeli ohraniti primerljiv obseg realizacije kot v predhodnem letu," pojasnjuje Gregor Benčina, predsednik uprave Jelovice.

Pripravljeni na krizo bodo izšli kot zmagovalci

"Veseli smo, da bomo zmogli v tem letu skleniti poslovanje s pozitivnim rezultatom. To je potrditev, da zmoremo tudi takrat, ko ni rasti, ko se gospodarska in socialna kriza pogloblja in ko ni opore, na katero bi se lahko naslonili, pa tudi vzorcev, kako iz krize, ni," pravi Jožica Rejec, predsednica uprave Domela. V podjetju so marca sprejeli rebalans plana, prihodke so v rebalansu skrčili za upad naročil, ki so se glede na kupce in trge skrčili od deset do 40 odstotkov realne vrednosti. Temu so prilagodili poslovanje, proizvodnjo, zaposlenost, delovni čas in delovni koledar. Pogovarjali so se s socialnimi partnerji in dosegli dogovor o koriščenju subvencij, ki jih je ponudila država za ohranjanje zaposlenosti.

"Na naše poslovanje kriza ni vplivala nič bolj kot na druge najpomembnejše tehnične trgovce, saj smo svoj položaj uspeli zadržati," pravi Bine Kordež, ki je že konec prejšnjega leta v Merkurju

Število registriranih brezposelnih oseb po uradih za delo na Gorenjskem

	okt. 08	okt. 09	indeks okt. 08/okt. 09
OS Kranj	4.017	6.815	169,7
OU Jesenice	678	1.032	152,2
OU Kranj	1.889	0.010	159,3
OU Radovljica	515	983	190,9
UO Škofja Loka	546	1.152	211
OU Tržič	389	638	164

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, Območna služba Kranj

začel izvajati ukrepe, s katerimi so zagotovili stabilno poslovanje. "Državnih pomoči nismo izkoristili. Sami poslovni ukrepi za širšo javnost niti niso toliko zanimivi, saj največ pozornosti vedno zbuja plače in zaposlitve. Ocenjujemo (začetek novembra), da bo v celotnem Merkur Group konec leta zaposlenih dobrih 4.800 sodelavcev, medtem ko jih je bilo konec leta 2008 skupaj 5.100. Zmanjšanje števila zaposlenih izhaja iz dejstva, da nismo podaljševali pogodb za določen čas, ter iz rednih ali predčasnih upokojitev," pojasnjuje predsednik uprave.

"Sava posluje dobro in poslovne načrte celo presega. Tudi letos dosledno izvajamo dividendno politiko, ki je usmerjena v zagotavljanje izplačevanja in rasti dividend," pravi Janez Bohorič. Pa vendar se je kriza v dejavnostih skupine Sava poznala. V Gumarstvu, ki ustvari približno polovico vseh prodajnih prihodkov skupine, se posledice recesije najbolj poznajo v proizvodnji, ki je vezana na gradbeništvo in avtomobilsko industrijo. Na področju Turizma se kriza različno odraža, saj je bolj prizadela Bled kot severovzhodno Slovenijo, na področju Nepremičnin pa so bili v prvih devetih mesecih prihodki celo višji od lanskih. "Poslovanje skupine Sava ostaja stabilno. Znaki oživiljanja povpraševanja po proizvodih in storitvah so že prisotni na nekaterih ključnih trgih, vendar so razmere še vedno negotove, zato prevelik optimizem za prihodnje kratkoročno obdobje še nima trdne osnove. Z izvajanjem protikriznih in dolgoročnih razvojnih ukrepov bomo pospešeno nadaljevali tudi v prihodnje," napoveduje Bohorič.

Zaostrene razmere na trgu so jeseniški Acroni prisilile, da so se ostreje spopadli s problemi, ki so jih v preteklosti dajali na stran oziroma so bili z rešitvami prehitro zadovoljni. Kanalec govori o stroškovni učinkovitosti, brezkompromisni kakovosti, dobavnih rokih in inovativnosti kasneje: "Letošnji obseg proizvodnje je daleč od tega, kar smo v preteklosti načrtovali. Gospodarsko okolje se je drastično spremenilo, čemur smo se prilagodili." V drugi polovici leta se je tudi zaradi cikličnosti panoge v Jelovici stanje izboljšalo, vendar se situacija v različnih evropskih državah zelo hitro spreminja tako pozitivno kot negativno. "Dolgoročno lahko pričakujemo manjši obseg investicijskih vlaganj v sektorju

Gibanje brezposelnosti v letih 2008 in 2009 na Gorenjskem

	2008	2009	INDEKS TEKOČI MESEC 2009/ ISTI MESEC 2008	INDEKS TEKOČI MESEC 2009/ PREDHODNI MESEC 2009
JANUAR	4.101	5.221	127,3	114,8
FEBRUAR	3.989	5.521	138,4	105,7
MAREC	3.864	5.848	151,3	105,9
APRIL	3.804	6.142	161,5	105,0
MAJ	3.707	6.118	165,0	99,6
JUNIJ	3.607	6.402	177,5	104,6
JULIJ	3.733	6.620	177,3	103,4
AVGUST	3.639	6.544	179,8	98,9
SEPTEMBER	3.644	6.480	177,8	99,0
OKTOBER	4.017	6.815	169,7	105,2
NOVEMBER	4.254	-	-	-
DECEMBER	4.546	-	-	-

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, Območna služba Kranj

nepremičnin, kar za celotno panogo predstavlja veliko grožnjo. Kljub temu zaradi naše usmeritve v energetske varčne proizvode, ki uporabnikom znižujejo operativne stroške, gledamo z zmernim optimizmom," pravi Benčina in dodaja, da globalna gospodarska kriza ne izbira žrtev in je na tak ali drugačen način prizadela vsa podjetja, uspešnejši pa so fleksibilnejši, torej tisti, ki se lahko hitro prilagodijo novim razmeram.

Vplivi krize še vidni

"Aerodrom Ljubljana letos posluje v skladu z načrtom, res pa je, da je bil leta sredi leta popravljen. Napovedi globalne izgube letalskih prevoznikov so se namreč čez celo leto vztrajno in nepredvidljivo popravljale navzdol, kar je neločljivo imelo vpliv tudi na letališka podjetja. Padec prometa in posledično prihodkov je bil neizogiben ter ga je bilo nemogoče natančno napovedati vnaprej," pravi Zmago Skobir, predsednik uprave Aerodrom Ljubljana. Podjetje se je razmeram prilagajalo, veliko so naredili pri obvladovanju variabilnih stroškov (ker so infrastrukturno podjetje, so fiksni stroški visoki in nanje težko vplivajo). Težje je pri pridobivanju novih prevoznikov, saj prihod nekega prevoznika ni odvisen zgolj od letališča. Recesiji navkljub je podjetje veliko investiralo in je še vedno v zelo dobri poslovni kondiciji. Padcu prometa v Aerodromu Ljubljana je sledil tudi padec prihodkov. V žirovski Alpini so kljub krizi letos na športnem delu proizvedli več artiklov, kot so načrtovali. "Pozna se, da v segmentu športa obvladujemo 30-odstotni svetovni tržni delež. Enako smo tudi v

maloprodaji beležili za približno pet odstotkov več izdelkov kot v enakem obdobju lani, zaradi nenehnega pritiska na cene pa poslovni rezultat kljub vsemu ni v okviru načrtov," pojasnjuje predsednik uprave Matjaž Lenassi. Vpliv gospodarske krize se je letos kazal pri prodaji modnih artiklov v Sloveniji, predvsem pa v državah nekdanje Jugoslavije, v Rusiji, na Madžarskem, Poljskem, Češkem. Velike spremembe opažajo tudi v državah, ki so bile prej gospodarsko zelo močne, predvsem v Franciji, Ameriki, Angliji in Nemčiji.

Ne, kriza se še ni poslovila

"Če bi sodili po tem, da od oktobra zaradi večjega sezonskega števila naročil zaposleni v proizvodnji vnovič delajo polni 40-urni delovnik, kaže, da smo najhujšo krizo presegli. Pa vendar, leto 2010 bo zelo zahtevno in bo terjalo maksimalne napore," napoveduje prvi mož Alpine, kjer iščejo nova tržišča in intenzivno pripravljajo novo ponudbo. Zaradi vpliva gospodarske krize so v Alpini od aprila uvedli skrajšan delovni čas, v ta ukrep ni bila vključena le maloprodaja. "Poleg zmanjševanja stroška dela smo zmanjševali tudi druge stroške, saj se zavedamo, da podjetje ne morejo reševati samo zaposleni. Vsi zaposleni po individualni pogodbi pa imajo kljub temu nižje plače za 20 odstotkov," pravi Matjaž Lenassi, ki napoveduje enak nivo proizvodnje v Žireh kot pred krizo v treh letih. Razlog so novi programi.

Napovedi za prihodnje so še vedno negotove in različne po posamičnih panogah. "Oživiljanje poslovanja družb v gu-

Gregor Benčina / Foto: Gorazd Kavčič

Zmago Skobir / Foto: Gorazd Kavčič

Lučka Žižek / Foto: Gorazd Kavčič

Matjaž Lenassi / Foto: arhiv Alpine

marksi panogi bo po naših ocenah potekalo več let. Naš cilj pa ni rast za vsako ceno, pač pa takšna struktura programov in izdelkov, ki bo zagotavljala visoko dodano vrednost, s tem pa želimo donosnost. Splošna situacija v turistični panogi, ki pa že sedaj pomembno ne odstopa od preteklih ravni, naj bi se po naših ocenah stabilizirala primerjalno v krajšem času. Prihodnje poslovanje v dejavnosti Nepremičnine pa bo v veliki meri odvisno od možnosti zagotavljanja virov financiranja za gradbene projekte, s tem pa od kreditne politike bank," prihodnost v skupini Sava vidi njen predsednik Janez Bohorič.

Se je Slovenija primerno odzvala?

"Dolgoročne strateške rešitve nas še čakajo in predvidevam, da jih vlada pripravlja; pri tem mislim predvsem na ukrepe za bolj kakovosten razvoj, spodbujanje inovativnosti, razvoj znanja in vsega drugega, kar imamo Slovenci v izobilju, pa ne spodbujamo dovolj, ne razvijamo svojih tržnih niš in s tem svoje prepoznavnosti v svetu. Slovenija bi morala več vlagati v infrastrukturo, v kakovost okolja, prestavitve transporta s ceste na železnico in podobno," pravi Danica Purg. Njen kolega Nenad Filipović v letu 2010 pričakuje, da se bo pove-

čal pritisk na doseganje konstruktivnega družbenega dialoga, ki ga nujno potrebujemo: "Upam, da se bodo politika in mediji sposobni odreči poceni populizmu in da bodo kot enakopravne ter enako kredibilne lahko sprejeli vse strani: poslovni svet, delavce in tiste, ki živijo od ustvarjenega v gospodarstvu ter imajo vso pravico do dostojnega življenja (upokojeince, ljudi s poklici, ki posredno prispevajo k blaginji, kot so umetnost ali šport)."

Meni, da borzna dogajanja niso povezana s stanjem v gospodarstvu in imajo svojo notranjo logiko. Zato je dogajanje na borzi zanimivo predvsem za investitorje, ni pa pomemben kazalec splošne gospodarske situacije. Borzniki pa danes stavijo predvsem na farmacijo - Krko in tudi Mercator. "Ker so po novem banke postale lastnice Mercatorja zaradi rubeža skupini Infond Holding oziroma krogu Boška Šrota oziroma Istrabenzu ali kroga Igorja Bavčarja, obenem pa banke niso dolgoročne lastnice Mercatorja, bi lahko pričakovali postopno skupno prodajo. Za Mercator vsekakor vlada zanimanje iz tujine in to bi lahko bila ena ob bolj donosnih naložb," eno od privlačnejših možnosti opiše Javornik. Privlačne so tudi delnice investicijskih družb, ki izkazujejo velike diskonte do knjigovodske vrednosti,

obenem pa se morajo preoblikovati do leta 2012 v vzajemne sklade. To pomeni, da imetniki teh delnic preko noči realizirajo donos med trenutno tržno ceno in bistveno višjo knjigovodsko vrednostjo delnice.

Kdaj se bodo vrednosti delnic na Slovenski borzi vrstile na raven jeseni 2007, ne želi špekulirati nihče, Javornik ugiha, da bo potrebnih še dve do štiri leta. Konec prejšnjega leta je napovedal, da bodo tečaj delnic konec tega leta višji za deset do 15 odstotkov, nekateri pa so zrasli veliko več. "Vrednosti so presežene na hitro rastočih trgih (Rusija, Brazilija, Indija ...), na ostalih pa je bila rast pravilno napovedana. Moramo se zavdati, da so tečaj do marca 2009 še padali, nato se je začela rast. Za več kot 15 do 20 odstotkov so zrasle le kvalitetne delnice," pojasnjuje borzni posrednik. Letošnje največje pozitivno presenečenje po njegovem izboru so trgi Rusije in Brazilije, najbolj negativno pa so se izkazali v Istrabenzu in Infondu (Pivovarna Laško).

So protikrizni ukrepi preteklost?

Trček meni, da so v Gorenjski banki glede gospodarsko-finančne krize v primerjavi z drugimi podjetji (tudi finančnimi) dobro odnesli: "Smo banka, ki deluje v pogojih stroge bančne regulative, naše poslovanje pa je že tradicionalno usmerjeno h konzervativnemu pristopu pri prevzemanju tveganj. Več pozornosti smo namenili predvsem obvladovanju vseh vrst tveganj, ki smo jim kot banka izpostavljeni." V Domelu so se poleti naročila začela povečevati, postopno so znova prešli na 40-urni delovnik. Naročila sicer še vedno niso taka, kot so bila

Temeljni agregati nacionalnih računov v obdobju 2008 - 2011

Realna rast, v %	2008	2009 napoved	2010	2011
Bruto domači proizvod	3,5	-7,3	0,9	2,5
Realni bruto domači dohodek	2,1	-3,8	0,0	2,2
Bruto nacionalni dohodek	1,8	-3,3	-0,6	1,7
Bruto nacionalni razpoložljivi dohodek	1,7	-3,0	-0,4	1,4

Vir: SURS, napoved UMAR (Jesenska napoved gospodarskih gibanj 09)

lani oziroma predlani, so pa občutno večja, kot v prvi polovici leta. Spodbudne so napovedi do konca leta, v Domelu pa se zavedajo, da gospodarska kriza še ni minila. "Iz krize želimo v dobri kondiciji in z novimi priložnostmi za razvoj podjetja," pravi Rejčeva.

"Kje je dno krize, ne ve nihče, številni le ugibajo. V Merkurju smo veseli, da nam je s strogim obvladovanjem stroškov uspelo zagotoviti pozitivno poslovanje in ohraniti kondicijo. Kako bo v prihodnjih mesecih, ne vemo. Pomembno je ohraniti stabilno poslovanje in biti pripravljen ob prvih znakih okrevanja izkoristiti vse nove priložnosti. Prihodnost bo najboljšim omogočila lepo rast," meni Kordež. Aerodrom Ljubljana je letos sprejel številne ukrepe na področju racionalizacije poslovanja. Na kadrovskem področju niso načenjali jedra zaposlenih za nedoločen čas, so pa zato zmanjšali število zaposlenih za določen čas in študentsko delo. Prevetrili so tudi vse sklenjene pogodbe in se z dobavitelji skušali dogovoriti za boljše plačilne pogoje, delno pa so zmanjšali tudi obseg investicij. Na stopnjo poslovanja se bodo v Aerodromu Ljubljana po mnenju predsednika uprave vrnili leta 2012.

V Savi so se fleksibilno prilagajali vplivom krize in izvajali kratkoročne in razvojne ukrepe za prilagajanje novonastalim razmeram s ciljem zagotavljanja konkurenčnosti na daljši rok. "Na krizo smo se odzvali tako, da smo še poostriili nadzor nad spremljanjem denarnih tokov, se pri investiranju omejili na najnujnejše, predvsem pa se ostro spopadli s stroški. Hkrati smo močno povečali trženjske aktivnosti ter jih obogatili z novimi inovativnimi pristopi," pojasnjuje Bohorič. V družbah Poslovne skupine Sava je bilo konec septembra 2.592 zaposlenih, kar je 285 manj kot konec leta 2008. Zaradi prilagajanja obsega poslovanja spremenjenemu povpraševanju pogodbe delavcem, ki so bile sklenjene za določen čas, v tej situaciji niso bile podaljšane. Del te razlike se nanaša tudi na preusmeritev (*outsourcing*) nekaterih dejavnosti na zunanje izvajalce, odpuščali pa v Poslovni skupini Sava niso. Vsem zaposlenim so izplačali regres, dvignili minimalne plače, ta mesec bodo prejeli božičnico.

V Acroniju so imeli občutek, da je kriza dosegla dno ob koncu prvega polletja, kajti v poletnih mesecih so imeli nekaj več naročil, bil pa je prisoten velik pri-

tisk na cene njihovih izdelkov. Pred mesecem so se soočili z drugim valom pomanjkanja naročil, za katerega pa upajo, da je sezonsko pogojen. V normalnih gospodarskih razmerah so bili praviloma priče upočasnjevanju industrijske aktivnosti ob koncu koledarskega leta. "Kriza je različno prizadela jeklarske družbe. Veliki proizvajalci so se usmerili v krčenje fiksnih stroškov, pri čemer so preprosto zapirali celotne proizvodne lokacije in selili proizvodnjo. Uspešnost manjših neodvisnih proizvajalcev pa je odvisna od njihove prilagodljivosti. V našem primeru nam je proizvodni asortiment omogočil za kanček boljše preživetje od povprečja panoge," pojasnjuje Kanalec.

Dodatna kriza na nepremičninskem trgu?

"Zmanjšan obseg povpraševanja, plačilna nedisciplin, pritisk na znižanje cen, upad nekaterih trgov, ..., sprememb kar ni konca in vsaka zahteva svoj odgovor. V Skupini Jelovica smo letos nadaljevali prenovno notranjih procesov v smeri hitrejše odzivnosti in zagotavljanja višje kvalitete, investicijami v informacijski sistem ter pospešeno vlagali v razvoj. Zaradi novih razmer se v družbi nismo poslužili ukrepov skrajšanega delovnega časa, čakanja ali celo odpuščanja, smo pa v dogovoru z zaposlenimi vsem za-

časno znižali plače, zmanjšali obseg zunanjih storitev ter racionalizirali režijske službe," o ukrepih v Jelovici pravi predsednik uprave. Pogoji poslovanja so se zaostriili in veliko podjetij je globoko zabredlo v težave. "Tudi v Domelu nismo brez težav, upamo le, da je najtežje za nami. Pričakujemo postopno oživljanje in stabilizacijo gospodarstva. Naša prizadevanja so naravnana razvojno, saj lahko le z inovativnim načinom dela uspemo na trgu," pravi Jožica Rejec.

Izhoda iz krize sogovorniki ne upajo napovedovati, čeprav so kot vodilni menedžerji v opaznejših gorenjskih podjetjih poskrbeli, da poslovanje ni ogroženo. Kriza se lahko sproži tudi na povsem drugem področju. Tako profesor Filipović meni, da se nepremičninski trg še ni opomogel: "Nepremičninski trg bo še nekaj časa stagniral. Precej gradbenih podjetij s skrajnimi napori vzdržuje solventnost, kar se v pravi meri še ne odraža na cenah nepremičnin. Če se bo sprožila veriga bankrotov in bodo nepremičnine, ki zdaj čakajo na kupce ali so v fazi gradnje, prišle v roke upnikov (predvsem bank), se utegne situacija na trgu dodatno zaplesti." Propad katerega od gradbenih podjetij na Gorenjskem pa bi lahko v težave spravil tudi nekatera druga podjetja, brezposelnost bi se še povečala, črnih gospodarskih mesecev in rdečih števil v bilancah pa zato morada še ni konec.

Delavci nezadovoljni s plačami in napovedanimi reformami

Gospodarsko krizo morajo na svojih plečih prenašati tudi delavci. V začetku jeseni se je najprej v Gorenju, nato pa še v Muri zgodil spontani upor zaradi nizkih plač in slabe komunikacije med vodilnimi in zaposlenimi. Pokazalo se je tudi delavsko nezaupanje v sindikate. Ti pa so čez dva meseca organizirali dve veliki akciji: najprej je SKEI organiziral vse-slovensko stavko, nato pa Zveza svobodnih sindikatov Slovenije (v sodelovanju z drugimi centralami) še protest v Ljubljani.

Na obeh je svoje nestrinjanje s (pre)nizkimi minimalnimi plačami in napovedanimi reformami izrazilo več deset tisoč delavcev. Podatki o slabih poslovnih rezultatih, nelikvidnosti, upadanju naročil, izgubah in nizki dodani vrednosti (gorenjskega) gospodarstva niso več naletela na razumevanje delavcev, ki kljub nizkim plačam in odpovedovanju živijo v stalnem strahu pred izgubo dela. Na Gorenjskem je letos dobrih tisoč sto delavcev prejelo minimalno plačo v višini 459 evrov neto, čeprav minimalni življenjski stroški znašajo sto evrov več. In tudi ti delavci so novembra zahtevali vsaj 600 evrov neto plače. Sindikati zaradi gospodarske krize zahtevajo tudi odstop od napovedane pokojninske reforme, ki pravi, da bi morali vsi, tako moški kot ženske, delati do 65. leta in ne glede na doseženo delovno dobo.